

Τιμιωτέρα αργή ειρμολογική Δανιήλ Πρωτοψάλτου, ήχος α', εξήγηση Φωτόπουλου Κων/νου.

Στη σύγχρονη ψαλτική πρακτική, σπανίως ψάλλεται η «τιμιωτέρα» σε αργό ειρμολογικό μέλος, παρά το γεγονός ότι η ψαλμώδησή της δίνει μεγαλοπρεπές και πανηγυρικό τόνο κατά τη διάρκεια της ακολουθίας. Ωστόσο, σε όλες τις τυπωμένες κλασικές ανθολογίες του 19ου αιώνα, που χρησιμοποιούμε κατά κόρον και στις μέρες μας, υπάρχουν δημοσιευμένες οι αργές «τιμιωτέρες» και στους οκτώ ήχους, σε σύνθεση Πέτρου Λαμπαδαρίου. Η εξήγηση της αργής «τιμιωτέρας» του Δανιήλ σε πρώτο ήχο, που σας παρουσιάζουμε, βασίστηκε στον κώδικα EBE 1865, γραμμένο στα τέλη του 18ου αιώνα. Είναι γεγονός ότι το πλήθος των ανορθογραφιών, των λαθών και των παραλείψεων που υπάρχουν σε αυτόν τον κώδικα, συχνά καθιστά πολύ δύσκολη ή και αδύνατη την εξήγηση στη νέα γραφή των περιεχομένων σε αυτόν μουσικών μαθημάτων.

Εξαιτίας, ακριβώς, αυτών των προβλημάτων δεν έχουμε εξηγήσει την πλήρη σειρά της «τιμιωτέρας» του Δανιήλ στους οκτώ ήχους, παρά μόνο κάποιες από αυτές. Επειδή από ότι φαίνεται οι τιμιωτέρες του Δανιήλ δε γνώρισαν μεγάλη διάδοση στη χειρόγραφη παράδοση, δεν έχουμε ακόμα εντοπίσει κάποιο άλλο χειρόγραφο που να περιέχει τη σειρά αυτή, ώστε να μπορέσουμε να αναπληρώσουμε και όσες τιμιωτέρες δεν εξηγήσαμε από τον κώδικα EBE 1865. Κάποιες μάλιστα από αυτές που παραμένουν ανεξήγητες, παρουσιάζουν πολύ μεγάλο ενδιαφέρον όπως, για παράδειγμα, η «τιμιωτέρα» του πλαγίου πρώτου ήχου με τις ιδιαίτερα τεχνικές της θέσεις, καθώς και η τιμιωτέρα σε βαρύ διατονικό ήχο.

Η ομοιότητα της παρούσης «τιμιωτέρας» του Δανιήλ σε πρώτο ήχο με την αντίστοιχη του Πέτρου Λαμπαδαρίου είναι αρκετά μεγάλη και γίνεται ακόμα μια φορά φανερή η στενή μουσική συγγένεια μεταξύ των δύο αυτών μεγάλων μελοποιών της εκκλησιαστικής μας μουσικής. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η κατάληξη της «τιμιωτέρας» του Δανιήλ στο σημείο «...γαλύνομεν». Εδώ εντοπίζουμε μία θέση που υπάρχει μεν στο ειρμολόγιο του Μπαλασίου ιερέως σαν κλασική αργή ειρμολογική θέση του πρώτου ήχου, όμως ο Πέτρος Λαμπαδάριος στο πολύ μεγάλο, τόσο από απόψεως όγκου όσο και από απόψεως ποιότητας έργο του, δεν τη χρησιμοποιεί ούτε μία φορά. Αυτό το γεγονός μας έβαζε σε σκέψεις για το αν η χρήση αυτής της θέσης εντασσόταν στα πλαίσια της αυστηρής πατριαρχικής παραδόσεως των τελών του 18ου αιώνα. Ανακαλύπτοντας όμως τη χρήση αυτής της θέσης από το Πρωτοψάλτη των Πατριαρχείων Δανιήλ, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι η απάλειψή της, όπως ίσως και πλήθους άλλων θέσεων, πιθανότατα οφείλεται σε προσωπική μουσική επιλογή του Πέτρου Λαμπαδαρίου και όχι απαραίτητα στις επιταγές της πατριαρχικής παραδόσεως της εποχής.

Επίσης σε αυτήν την «τιμιωτέρα» υπάρχει και μια μικρή ευχάριστη έκπληξη καθώς, από όσο γνωρίζουμε, για πρώτη φορά παρουσιάζεται μελοποιημένος σε αργό ειρμολογικό μέλος ο πρώτος στίχος της: «Μεγαλύνει η ψυχή μου τον Κύριον».

Με αυτό το καινούριο μέλος που σας παραδίδουμε προστίθεται άλλο ένα λιθαράκι στην έρευνα της πατριαρχικής παραδόσεως μιας εποχής, από τις ακμαιότερες στην ιστορία της εκκλησιαστικής μας μουσικής.

Τιμιώτερά ἀρχὴ· δανιὴλ· πρῶτογάμια· ἔχας ἑ. πα
 ἐξήτηεις κωνσταντίνος φωτοκέλα

Μ ε τα λυ νει η ψυχη μα τον κυ ει ον και
 η τα λλ ι α σε το πνευμα μου ε πι τω θεε
 ω τω ω σω ω τη ει με την τι μι ωω
 τε ε ε ε ε ρα αν τω ων χε ε ε ι ι μ
 και εν δο ο ο φο ο τε ε ραν α συ τρε ι ι
 τω ως των σε ρα α φι γμ την α δι α φθο
 ο ο ο ρως θε ο ον λο ο ο τον τε ε κε
 ε ε σα αν την ο ο ντως θε ο το πον
 σε με τα α α λυ υ υ νο ο ο ο
 ο μεν
 τε ρα αν τω ων χε

ἕτερα ἐξήτηεις

Το αντίστοιχο κείμενο σε παλαιά σημειογραφία

Τιμιωτέρα Δανιήλ Πρωτοψάλτου, ήχος πλ. δ', εξήγηση Φωτόπουλου Κων/νου.

Στο παρελθόν εξηγήσαμε και σας παρουσιάσαμε την «τιμιωτέρα» του πρώτου ήχου, σε μέλος Δανιήλ Πρωτοψάλτου. Αφού προβήκαμε σε σύγκριση με το αντίστοιχο μέλος του Πέτρου Λαμπαδαρίου, τονίσαμε το μεγάλο βαθμό ομοιότητάς τους.

Την ίδια ομοιότητα με το μέλος του Πέτρου Λαμπαδαρίου διαπιστώνουμε και στην παρούσα «τιμιωτέρα» σε ήχο πλαγίου του τετάρτου τρίφωνο και σε δρόμο αργό ειρμολογικό. Οι θέσεις που χρησιμοποιούνται σε αρκετές περιπτώσεις είναι ακριβώς ίδιες («των Χερουβίμ», «των Σεραφείμ», «Θεοτόκον σε μεγαλύνομεν»). Κατά βάση, κοινές είναι και οι μελωδικές πορείες των μουσικών θέσεων με σημαντικότερες εξαιρέσεις α) τη φράση «την αδιαφθόρως» όπου ο Δανιήλ καταλήγει στον «κε» ενώ ο Πέτρος στον «γα» και β) τη φράση «τεκούσαν» όπου –ομοίως– ο Δανιήλ καταλήγει στον «κε» ενώ ο Πέτρος στον «γα».

Η θέση στη φράση «και ενδοξοτέραν» πιθανότατα θα ξενίσει όσους δεν έχουν ασχοληθεί συστηματικά με τους παλαιούς κλασικούς μελοποιούς ή όσους είναι επιφυλακτικοί απέναντι στο έργο τους. Για άλλη μια φορά διαπιστώνεται η ύπαρξη «παρατονισμού», παρατονισμού αναφορικά με τα σύγχρονα ακουστικά κριτήρια. Αξιοσημείωτο είναι ότι ο ίδιος ακριβώς «παρατονισμός» συναντάται και στην πρώτη ωδή των καταβασιών της εορτής της Υψώσεως του Τιμίου Σταυρού «Σταυρόν χαράξας Μωσής» σε μέλος Πέτρου Λαμπαδαρίου ενώ παρόμοιος «παρατονισμός» υπάρχει στο ειρμολόγιο του Μπαλασίου ιερέως και στο ειρμολόγιο του Καρύκη.

Πολλοί κατά καιρούς διατείνονται ότι ο Πέτρος Λαμπαδάριος ως μελοποιός καινοτόμησε και δημιούργησε καινούριες δομές στη μουσική μας. Η διαρκής ενασχόληση με το ανεξήγητο αλλά και εξηγημένο έργο του Δανιήλ Πρωτοψάλτου και του Πέτρου Λαμπαδαρίου μας οδηγεί στο ασφαλές συμπέρασμα ότι όσον αφορά στα μέλη του Λαμπαδαρίου δεν υφίσταται σε καμία περίπτωση «παρθενογένεση» όπως πολλοί θέλουν να πιστεύουν αλλά μία ευφυής και γόνιμη επεξεργασία των παραδεδομένων μελών της πατριαρχικής παραδόσεως.

Τιμωτέρα ἀρχὴ· δανήλ πρωτοψάλτο· ᾠχας π̣ δ̣ ᾠ
ἐξήτησις κωνστατίνου φώτοσιχα

Μ ε τα λυ να η ψν χα με τον πυ ρι ον και
η ταλλι α σε το πνευμα με ε πι τω θεω ω
τω ω σω τη ρι με την τι μι ω τε ε ε
ραν των χε ε ρα γιμ και εν δο ξο τε ε ε
ε ε ρα α αν α συ τρι ι ι τωσ των
σε ε ρα α φιμ τη ην α α δι α φθο ο
ο ο ρωσ θε ον λο το ο ο ο αν τε ε πασαν
την ο ον τωσ θε ο το κων σε ε με τα λυ υ
νο ο μεν